

La història de la fotografia de Robert Capa. El 15 de gener de 1939, avui fa 86 anys, el reconegut fotògraf immortalitzava les persones que fugien de la repressió

Una família de Benifallet durant la Retirada

La fotografia de Robert Capa durant la Retirada el 15 de gener.

FOTO: ROBERT CAPA / INTERNATIONAL CENTER OF PHOTOGRAPHY/MAGNUM PHOTOS/CONTACTO

ANTÒNIA SERRES BUENAVENTURA
BENIFALLET

Abans que l'exèrcit nacional arribés a l'Ebre a principis d'abril del 1938, nombroses famílies republicanes, sindicalistes de la CNT o de la UGT abandonaven els pobles per por a la repressió que s'exercia sobre totes aquelles persones considerades contràries al nou règim. El 15 de gener del 1939, Robert Capa va fer un reportatge de 101 fotografies a la carretera N-340 de Tarragona a Barcelona que immortalitza la desbandada que s'estava produint aleshores i la imatge que aquí es mostra forma part d'aquest reportatge. Dalt del carro, molt carregat (portaven la casa a sobre), viatjava una família de Benifallet: Dolores Faneca, que duia al braç la seua neta, Aroma Beltran Trilla (nascuda el 26 de febrer del 1938), una xiqueta de gairebé onze mesos. Assegut al costat, anava un oncle de la criatura, Jaume Trilla, que amb una mà portava les regnes de l'animal i amb l'altra subjectava un corderet. Vigilant un ramat d'unes 50 ovelles, seguien el carro la mare de la xiqueta, son iaio i un altre oncle, Benito Olivé, de 14 anys, conegut com a Sarró. Molta gent pensava que se n'anava durant unes setmanes, refugiada cap al nord de Catalunya, però alguns no van tornar mai més. En acabar la guerra van decidir quedar-se a viure a França, exiliats, i refer allí la vida. El valor testimonial de la foto es va manifestar uns dies després, el 26 de gener, quan es va publicar en el diari francès *Paris-soir*.

Què sabem més d'aquesta família i de la història de la foto? A l'octubre del 2024, Tània Meseguer Bosquet i Pepe Beltran Trilla, neta i germà de l'Aroma, respectiva-

A la fotografia apareix l'Aroma, de sols onze mesos, la seua àvia i el seu tiet

ment, recorden alguns fets que sentien explicar a casa. També Benito Olivé va relatar en una l'entrevista per a *La Vanguardia* del 21 de gener del 2009 que cinc o sis dies després de la sortida de Benifallet es van instal·lar, amb altres refugiats, al parc Samà, al Baix Camp. Allí s'hi van estar uns deu mesos, fins que l'avanç dels nacionals, després de la Batalla de l'Ebre, era ja imparable. Llavors va començar la seua segona retirada. La carretera estava plena de refugiats a la desbandada i, a més a més, ells tenien la feina de controlar el ramat. Van parar a Mar-

torell, on tenien uns coneguts, i van vendre les ovelles, però, en acabar-se la guerra, alguns diners emesos per la República van deixar de tenir valor, de manera que ho van perdre tot. Unes quantes setmanes després la família va tornar a Benifallet.

Com tantes famílies, la seua va quedar separada. El pare de l'Aroma, soldat de fortificacions, va passar la frontera amb l'exèrcit republicà i va anar a parar a un dels camps de concentració de les platges del Rosselló. Per sortir del camp es va haver d'afiliar a les Companyies de Treballadors Estrangers, que s'ocupaven de les feines més dures en el ram de la construcció, l'agricultura, els boscos i la fortificació de la línia Maginot. En acabar la II Guerra Mundial, es va establir a Manòsca, població situada al departament dels Alps de l'Alta Provença.

La història il·lustra les dificultats i el sofriment de tantes famílies a causa de la guerra

Mentrestant, l'Aroma es feia gran a Benifallet amb la resta de la família. L'any 1947, quan tenia 9 anys, ella i sa mare van marxar cap a França, per reunir-se amb son pare. Com va ser aquell viatge d'una dona sola i una xiqueta? Ens el podem imaginar. D'amagat, van travessar la frontera caminant, gràcies a uns contactes que els havia facilitat son pare. Van arribar a Manòsca i allí va néixer, un any després, son germà Salvador. Vivien bé. El pare de l'Aroma treballava tant d'electricista com de fontaner o paleta. A casa tenien nevera, ràdio... L'Aroma estudiava per a llevadora, però la família de Benifallet els reclamava i els deia que no tindrien cap problema per tornar al poble, que repartirien les finques... Així que l'any 1955 van tornar els quatre a Benifallet i tres anys després la família va augmentar amb el naixement de son germà Pepe, 20 anys més petit que ella.

A Benifallet es van trobar una realitat molt diferent de la que tenien a França. Eren els anys de misèria de la postguerra. A l'Aroma l'esperava la feina de minera, a les mines de terra refractària del Pinell, ocupació de molts joves de Benifallet. Quan l'Aroma es va casar, el 30 de desembre del 1957, amb Francisco Bosquet Famós, les autoritats del poble la van obligar a batejar-se, a combregar i a canviar-se el nom per Dolores, tot i que tothom la coneixia com a Aroma. Va morir l'agost del 2008.